

Ankara’da 1930-1980 Yılları Arası Sivil Mimari Kùltür Mirası Araştırma, Belgeleme ve Koruma Òlçütleri Geliřtirme Projesi

Projenin Amacı

Ankara’da 1930-1980 Yılları Arasında Sivil Mimari Kùltür Mirası: Araştırma Belgeleme ve Koruma Òlçütleri Geliřtirme Projesi konut yapıları özelinde sivil mimarlık yapılarına dikkat çekilmesi, bu yapıların araştırılması, belgelenmesi, bir Sanal Kent Arşivi (müzesi) kurulması ve kùltür mirası olma özelliklerinin ortaya konularak bu yapıların korunmasının sağlanması için ölçütler geliştirilmesi amacıyla gerçekleştirilmiştir. Araştırma süresi üç yıl olarak belirlenmiş olan proje 2011 yılında başlamış ve 2014 yılında tamamlanmıştır. Proje kapsamında modern dönem tartışmaları içinde önemli ve özellikli bir yere sahip olan Ankara kentinde, yine modern dönem tartışmaları içinde önemli ve özellikli bir yere sahip bir zaman aralığında inşa edilmiş konut yapılarına odaklanmıştır. **Proje Prof.Dr. Nuray Bayraktar yürütücülüğünde Başkent Üniversitesi bünyesinde sürdürölmüş ,TÜBİTAK ve VEKAM tarafından desteklenmiştir.**

Projenin Kapsamı

Proje; Ankara’da resmi olana yapılan güçlü vurgu nedeniyle sivil olanın çoğunlukla ihmal edildiği saptamasıyla , özünde sivil mimarlık yapılarının- özelde konut yapılarının - en hızlı değişebilir, yok olabilir nesnelere olarak algılanması sorunu üzerinde durmuş, bu sorunu -kentsel değişme süreci, nüfus artış hızı, ekonomik ve politik yaklaşımlar, yasalar ve yönetmelikler v.b. ile ilişkisinin farkında olarak - öncelikle mimarlık ortamının sorumlulukları bağlamında tartışmıştır.

Proje bir araştırma ve belgeleme projesi olarak ele alınmış olmasına rağmen, proje ekibinin bu iki konu ile ilgili kaygıları ve duyarlılıkları kuramsal bir çerçevenin oluşturulması zorunluluğunu da beraberinde getirmiştir.Yeni bir bakış açısına olanak sağlamak üzere; konut özelinde sivil mimarlık yapılarının tarih yazımı içinde ihmal edilen bir alan olduğu ve sınırlı sayıda örnek dışında mimarlık tarihi yazımında konut yapılarının yer almadığı, yine konut özelinde sivil mimarlık yapılarının koruma çalışmaları içinde ihmal edilen bir alan olduğu ve sınırlı sayıda örnek dışında koruma çalışmaları içinde konut yapılarının yer almadığı sorunsallarından hareketle proje ekibi tarafından geliştirilen sorular mimarlık ortamında tartışmaya açılmıştır. Bu kapsamda 14.12.2012 tarihinde “Tarih Yazımında Sivil Mimarlık” ve

24.12.2013 tarihinde ‘‘Korumada Sivil Mimarlık’’ başlıkları ile iki alıştay düzenlenmiştir. Proje, bu yolla mimarlık tarihi yazımında çoğunlukla dışarıda bırakılanların –konut yapıları, mimarlar ve kullanıcıların- tarih yazımına dahil edilmesi ve mimarlık ortamının dikkatinin konut yapılarına çekilerek koruma kapsamının genişletilmesi gibi iki temel beklentiyi gündeme getirmiştir.

Öte yandan, özellikle Ankara’da kamu yapıları ve kamu mekanları aracılığı ile oluşturulan resmi belleğin karşısında konut yapılarının sivil bellek oluşumu için büyük bir önem taşıdıkları öngörüsüyle proje, aynı zamanda bir sivil mimari bellek projesidir. Ulus inşası sürecinde oynadığı aktif rol düşünüldüğünde, Ankara özelinde projenin önemi açıktır. Ankara’nın sahip olduğu kent imgesi her zaman devlete gönderme yapar. Bu imgenin içinde sivil mimarlık kendine yer bulamaz. Bu bağlamda proje, sivil mimarlık yapılarına konut özelinde vurgu yaparken, elde edilen verilerin sivil mimari bellek oluşumu için bir potansiyel olduğu kabulünden hareket etmiştir.

Projenin Yöntemi

Projenin yöntemi araştırma, belgeleme ve Sanal Kent Arşivi (Müzesi) kurulması aşamalarından oluşmaktadır.

Araştırma Aşaması

Araştırma aşaması çok yönlü bir süreç olarak ele alınmıştır. Bu aşamada öncelikle alan araştırmaları yapılmış, sokak taramaları biçiminde sürdürülen bu çalışmada tespit edilen yapılar fotoğraflanmış ve daha önceden hazırlanmış tespit föyleri doldurulmuştur.çalışmada birinci yıl alan araştırmaları için Ulus merkez olmak üzere GATA, Ankara Hastanesi ve evresi, Doğumevi ve evresi , Hacettepe niversitesi ve evresi , Ziraat Fakültesi ve çevresi ilk hareket noktasını oluşturmuştur.Öte yandan Ankara’nın gelişme sürecinde önem taşıyan kimi caddeler- Talatpaşa Caddesi, Ulucanlar Caddesi – ve kimi yerleşimler –Demirlibahe- öncelikle ele alınmıştır. İkinici yıl alan araştırmaları Kızılay merkez olmak üzere Cebeci-Emek aksında ve bağlantılı mahallelerde gerçekleştirilmiş, bu aks üzerinde kentin gelişiminde önemli kimi yerleşmeler, kimi caddeler –Turgut Reis Caddesi, Maltepe gibi-özellikle araştırılmıştır. nc yıl çalışmaları ise Kavaklıdere merkez olmak üzere bağlantılı mahallerde yapılmış, kentin gelişiminde önemli kimi caddeler -Kennedy Caddesi , Tunalı Hilmi Caddesi ve Cinnah Caddesi gibi- üzerinde önemle durulmuştur.

Yapılan alan çalışmalarında proje ekibi tarafından oluşturulan bir takım ölçütler esas alınmıştır.

Bu ölçütler ;

- Biçimlenme kararları açısından özgün olmak
- Dönem mimari özelliklerini yansıtmak , dönem temsili olmak
- Yeni yapı teknolojileri ile inşa edilmiş olmak
- Bir doku oluşturmak
- Dönemin ekonomik politik yaklaşımları ile elde edilmiş olmak
- Önemli toplumsal olaylara tanıklık etmiş olmak
- Kentin toplumsal-siyasi belleğinde iz bırakmış olmak
- Yarışma sonucu elde edilmiş olmak
- Literatürde yer almış olmak
- İç mekan çözümleri açısından özgün olmak
- Detay çözümleri açısından özgün olmak

biçiminde belirlenmiştir.

Çok yönlü bir süreç olarak ele alınan araştırma aşamasında konut yapılarının tespitine yönelik literatür araştırmaları ise

- Mimar Dergisi taramaları
- Arkitekt Dergisi taramaları
- Mimarlık Dergisi taramaları
- Mimarlar Odası Ankara Şubesi Bülten taramaları
- Mimarlara ait yayın taramaları
- Kitap taramaları
- Makale taramaları
- Tez taramaları

sonucunda gerçekleştirilmiştir.

Ayrıca

Arkitera (www.arkitera.com), Arkiv (www.arkiv.com.tr) ve Mimarlık Müzesi (www.mimarlikmuzesi.org) sanal arşivleri taranarak, arşivlerde yer alan yapılara ulaşılmaya çalışılmıştır.

DOCOMOMO sunuşlarında yer almış yapılar , farklı araştırmalara konu olmuş yapılar, sergilenmeye değer bulunmuş yapılar proje kapsamına alınmıştır.

Ayrıca

Doç.Dr. Elvan Altan Ergut tarafından yürütülen AH 544 Architectural History Research Studio: The Modern Capital Ankara dersi kapsamında araştırma konusu olarak seçilmiş yapıların bir kısmı proje kapsamına alınmıştır.

Dr. M.Haluk Zelef tarafından yürütülen ARCH104 Graphic Communication dersi kapsamında maket çalışmasına konu olarak seçilmiş yapıların bir kısmı proje kapsamına alınmıştır.

Belgeleme Aşaması

Belgeleme aşaması fiziki belgelemeler, dönemsel belgelemeler, sözlü tarih belgelemelerinden oluşmaktadır. Bu aşamada öngörülen çalışmalar proje kapsamına alınmış olan her bir yapı ile ilgili olarak gerçekleştirilmiştir.

Fiziki Belgelemeler

- Yapıya ait dosya incelenmiş, proje künye bilgileri ve mimari çizimleri veritabanına aktarılmıştır.
- Yapıya ilişkin yapılmış araştırmalar ve yayınlar veritabanına aktarılmıştır.
- Yapı fotoğrafları çekilmiş , çekilen fotoğraflar veritabanına aktarılmıştır.
- Değişikliğe uğramış ya da yok olmuş kimi yapılara ilişkin 3 boyutlu modellemeler yapılmış ve veritabanına aktarılmıştır.
- Yapıya ilişkin yayın çalışmaları veritabanına aktarılmıştır.
- Yapıya ilişkin sunumlar veritabanına aktarılmıştır.
- Yapının yerine ilişkin olarak hazırlanmış harita veritabanına aktarılmıştır.
- Yapının mimarına ilişkin yayınlar veritabanına aktarılmıştır.
- Proje kapsamına alınan her yapının yerinin işaretlendiği harita veri tabanına aktarılmıştır.

Dönemsel Belgelemeler

Yapının dosya bulgularına ve dönemi içindeki önemine vurgu yapan ve yapının mimari projelerine , iç mekan çözümlerine odaklanan bir metin hazırlanmış ve veritabanına aktarılmıştır.

Sözlü-Tarih Belgelemeleri

Proje kapsamına alınan yapılarda yaşayan kullanıcılara ulaşılmaya çalışılmış, kullanıcılardan yapının projelendirilmesi, yapım süreci, yapıldıktan sonraki gündelik yaşam pratikleri hakkında sözlü bilgi alınmıştır. Bilgi alma süreci video-röportaj, bant kayıt, sözlü görüşme biçiminde gerçekleştirilmiş ve veri tabanına aktarılmıştır. Ayrıca yapılan sözlü görüşmeler bir metin haline getirilmiş ve veri tabanına aktarılmıştır.

Sanal Kent Arşivi(Müzesi) Kurulması

Proje kapsamında, alan araştırması yoluyla yapılan tespit çalışmaları ve literatür taramaları ile yapılan belirlemeler sonucunda yaklaşık 400 adet konut yapısına ulaşılmış, yaklaşık 200 adet konut yapısının veri tabanına girişi yapılmış, Sanal Kent Arşivi (Müzesi)'nde yer almak üzere 120 yapı belirlenmiştir. Proje kapsamına alınan 120 yapıya dönemler, bölgeler ve mimarlar üzerinden üç katmanlı olarak ulaşılabilecek web ortamı ile araştırmacılar ve kentliler Ankara'daki çeşitli konut yapılarını görme, karşılaştırma ve yorumlama fırsatı bulacaklardır. . Öte yandan, web sitesinde konu ile ilgili çalışmalara yol gösterici olması açısından proje kapsamında bugüne dek yapılmış olan yayınlar, gerçekleştirilmiş çalıştaylar ve sergiler ile ulusal ve uluslararası poster sunuşları da yer almaktadır. Web sitesinde yer alan haritalar araştırmacıların bu yapılara ulaşmalarını sağlayacak bir içerikte hazırlanmış ve kendiliğinden bazı gezi rotaları ortaya çıkmıştır. Araştırmacılara yol gösterici olacak, proje ekibi tarafından hazırlanmış oldukça geniş bir kaynakça, konut makaleleri dizinleri, kronolojik toplumsal dizin, kentsel gelişim mevzuatı ve ilgili çalışmalar da web sitesinde yer almaktadır. Web sitesi aracılığı ile paylaşılacak olan proje bulgularının mimarlık tarihi yazımında yeni yaklaşımları mümkün kılacak ve koruma çalışmalarının kapsamını genişletecek önemli bir altlık olma potansiyeline sahip olduğu düşünülmektedir. Projenin tüm bulgularına www.sivilmimaribellekankara.com adresinden erişilebilmektedir.

Projenin Süresi

Proje kapsamında Ankara kenti, kentsel gelişme sürecine bağlı olarak üç etapta ele alınmış, buna göre proje süresi üç yıl olarak belirlenmiştir.

1.Yıl çalışmaları Ulus merkez olmak üzere Yenimahalle, Keçiören, Altındağ ve Mamak belediye sınırları içinde araştırma, belgeleme ve veri tabanı oluşturma çalışmalarını kapsamıştır.

2.Yıl çalışmaları Kızılay merkez olmak üzere Cebeci, İncesu, Sıhhiye, Maltepe, Anıttepe, Bahçeli ve Emek bölgelerinde araştırma, belgeleme ve veri tabanı oluşturma çalışmalarını kapsamıştır.

3.Yıl çalışmaları Kavaklıdere merkez olmak üzere , Küçükesat, Seyran Bağları, Ayrancı, Çankaya ve Gazi Osman Paşa bölgelerinde araştırma, belgeleme ve veri tabanı oluşturma çalışmalarını kapsamıştır.

Proje Ekibi

Proje ekibi aşağıda yer alan araştırmacılar ve bursiyerlerden oluşmaktadır.

Yürütücü

•Prof.Dr. Nuray Bayraktar, Başkent Üniversitesi

Araştırmacılar:

•Doç.Dr. Bülent Batuman, Bilkent Üniversitesi

•Dr. Öğr.Üy.Umut Şumnu, Başkent Üniversitesi

•Tezcan Karakuş Candan, Çankaya Belediyesi

Bursiyerler

•Elif Selena Ayhan, Başkent Üniversitesi

•Yeşim Uysal,ODTÜ Doktora öğrencisi

•Ece Akay Şumnu, Başkent Üniversitesi

•Aslı Tuncer, Proje İlk Yıl Bursiyeri ,ODTÜ

•Didem Bahar, Proje İkinci Yıl Bursiyeri, ODTÜ

•Emine Çiğdem Asrav , Proje Üçüncü Yıl Bursiyeri ODTÜ